

NOTULEN VAN DE BUITENGEWONE CONFERENTIE VAN DE ZENDELINGEN
GEHOUDEN OP VERZOEK VANN DE RESIDENT VAN TERNATE EN
ONDERHORIGHEDEN TE TOBELO OP DE 9de en 10de nov. 1909

Ter vergadering zijn aanwezig de leden van Baarda, Metz, Maan, Hueting, Ellen, Munk en Fortgens en als vertegenwoordiger van de Resident de Weledelgestreng Heer Riem.

De voorzitter der conferentie opent de vergadering met gebed en heet zowel de gast als de leden hartelijk welkom. Hij zet het doel dezer samenkomst in enkele woorden uiteen en geeft te kennen in hoofdzaak ter bespreking van het door de Conferentie aan de Resident gerichte schrijven d.d. 21 juni 1909, tot welk doel de Heer Riem Controleur van Halmahera, zich ter vergadering bevindt.

De Voorzitter geeft het woord aan de heer Riem. De heer Riem geeft te kennen, dat de Resident van Ternate hem blanco volmacht gegeven heeft om genoemd schrijven ter vergadering te behandelen en licht het standpunt toe, dat door de Resident in het algemeen en betreffende dit schrijven in het bijzonder wordt ingenomen. Hetgeen de Resident te antwoorden heeft aan de Conferentie naar aanleiding van haren brief zal door de Heer Riem onderworpen worden aan het oordeel der vergadering en zal naar de mening van ZWEG in zodanige geest geschieden, dat een en ander bevorderlijk zal kunnen zijn aan een wederzijds samenwerking van Bestuur en Zending.

Als nu wordt door de Hr. Riem bovengenoemd schrijven der Conferentie punt voor punt in behandeling genomen.

I. "Ten aanzien van de overige punten blijft de bestaande adat geheel van kracht."

Na uiteenzetting van het standpunt door de Resident in deze zaak genomen, blijkt de Conferentie met de Hr. Riem van oordeel te zijn, dat afgezien behoort te worden van een vaststelling der "adatregelen" bij Residentbesluit en van het daardoor verlenen van dwingende rechtskracht aan die regelen, en zulks om de volgende redenen:

A. teneinde niet een nieuw recht voor de Inlandse christenen op Halmahera te scheppen.

B. teneinde rechtsconflicten tussen de aldus vastgestelde adatregelen "en de bepalingen van hogere wetgevers over de daarin behandelde onderwerpen (Strafwetboek voor Inlanders, Algemeen Politierglement, enz)" te voorkomen;

C. ten einde in gelegenheid te blijven de groei van de christelijke adat ook in die "adatregelen" te kunnen afbeelden, zonder telkens genoodzaakt te zijn een wijziging van het Residentbesluit van vaststelling uit te lokken, hetgeen ongetwijfeld na enige jaren een overmacht van besluiten en wijzigingen zou doen ontstaan. Vooropstellende dat het nooit in de bedoeling van de Conferentie heeft gelegen om een nieuw recht, speciaal voor Inl. Christenen alhier te scheppen, doch alleen een leidraad aan te geven, omtrent wat op dit ogenblik als adat onder de Inl. Christenen wordt erkend, blijft dan tevens de gelegenheid open, de in dien "leidraad" ingesmolten beginselen van algemeen erkende billijkheid en rechtvaardigheid, op later tijdstip, eventueel ook op andere groepen van personen dan Inl. christenen toegepast te zien, welke gelegenheid door een wettelijke vaststelling van adatregelingen, speciaal voor Inl. Chr. teloor zou gaan. De thans te boek gebrachte "adatregelen" voor Inl. Chr. zullen dus met uitzondering van de vastgestelde hoofdstukken "Huwelijken en Echtscheiding" als leidraad kunnen gebruikt worden, n.l. in al die gevallen, waarin voor als nog uitsluitend christenen zijn betrokken en waarin hogere bepalingen van wetgeving dan wel de algemene adat niet voorzien.

Agenda punt II onderricht de Hr. Riem de Conferentie dat, waar de zendelingen aangesteld zijn tot ambtenaren van de Burgerlijke stand ieder in zijn ressort, ook de huwelijken van tijdelijk in hun ressort verblijvende buitenlandse Inl. Chr. (Talaurezen, Sangirezen, Ambonnezen enz) door hen moeten worden ingeschreven. ZWEG geeft de conferentie de raad om, waar deze buitenlandse Inl. Chr. zich tot de zendelingen wenden om zich in het huwelijksregister te laten inschrijven, dat betrokken zending zich eerst tot ZWEG. wende met verzoek om ten aanzien dezer personen inlichtingen in te winnen op de plaats van herkomst teneinde bigamie te voorkomen.

Betreffende de echtscheiding van deze buitenlandse christenen moet de ontbinding van het huwelijk voor de Landraad te Ternate geschieden, indien n.l. de man Gouvernementsonderdaan is; is de man Sultans onderdaan, dan kan het huwelijk door de hakimraad ter plaatse ontbonden worden.

Voorts merkt de Hr. Riem op, dat de buitenlanders, die op en nabij Halmahera in de ebbenhout aanpak werken, geen contractanten zijn volgens wettelijke bepalingen, zodat de ondernemers bij wie zij werken niet gehouden zijn hen te onderhouden of naar hun land terug te zenden. Tegen vageboderende lieden van dit slag werden door ZWEG, de nodige maatregelen genomen.

Wat punt III stelt de Hr. Riem in het licht, dat de plaatsing van een ambtenaar voor de recherche te Tobelo niet tot resultaat zou hebben, dat de van buiten het tolgebied voor de zendelingen op Halmahera aangebrachte goederen te Tobelo zouden kunnen ingeklaard worden, aangezien Tobelo niet is opgenomen onder de havens, die voor de algemene handel zijn geopend. Indien dus, zo verklaart de Hr. Riem verder, de Conferentie blijft verlangen, dat de inklaaring hunner goederen te Tobelo plaats hebbe, zal door haar een request moeten ingediend worden aan Z.E. de Gouverneur Generaal met het verzoek, dat Tobelo alsnog in de lijst dier havens moge worden opgenomen.

Betreffende punt IV stelt de Hr. Riem voor, de passagegelden voor ontslagen goeroes steeds ten zijner kantore te deponeren, opdat er op gelet kan worden of deze personen werkelijk vertrekken en geeft voorts de toezegging, dat bij eventuele terugkeer van zulke ontslagen goeroes naar hun vroegere standplaats toezicht op hen zal worden uitgeoefend.

Tot betrekking van punt V wordt door de Hr. Riem medegedeeld dat van de dank der Conferentie aan ZHEG, de Resident van Ternate gebracht voor de stappen door ZHEG gedaan op een verbod tot invoer van sterke drank voor Halmahera en Batjan te verkrijgen, door de Resident is nota genomen, dat die stappen tot nog toe niet het gewenste resultaat hebben gehad; dat de Resident evenwel nog meer op dien maatregel zal blijven aandringen en -tot zolang daarop nadere beslissing zal worden aangenomen- blijft gehandhaafd het voorlopig verbod tot verkoop van sterke drank op Halmahera en Batjan.

De Conferentie stelt voor aan de Zendingsconsul te Batavia kennis te geven van de gunstige uitwerking, die deze door de Resident genomen maatregel reeds heeft gehad en ZHEDGeb te verzoeken zijn verdere medewerking aan de wens van de Resident teneinde een verbod van invoer van de Hoge Regering te verkrijgen.

Aangaande punt VI wordt door de Hr. Riem opgemerkt, dat het niet op de weg van het Bestuur ligt om in herendienst een weg te laten aanleggen en in stand te houden hoofdzakelijk ten gebuik van de zending in enige afdeling; dat evenwel op last van ZWEG. reeds een terrein opname wordt gedaan, om te kunnen beoordelen, waar het Bestuur het nodig acht, dat voor het onderling verkeer der bevolking wegen zullen moeten aangelegd worden en dat,

wanneer het mogelijk is, in het wegnemen, dat het Bestuur voornemens is aan te leggen, een voor de zending nuttige weg in te sluiten. ZWEG daartoe gaarne zal medewerken.

Ten aanzien van punt 8 deelt de Hr. Riem aan de conferentie mede, dat na nauwkeurig onderzoek ter plaatse door ZWEG het verzoek om subsidie voor een Ambachtschool te Tobelo, voor de sommen door br. Hueting genoemd, door ZWEG is ondersteund.

Betreffende punt VIII meent de Hr. Riem dat de wijze van oprichting ener school voor de Mohammedaanse kinderen te Djalolo, zoals dat indertijd door Resident Roos aan de Hr. Portugens is voorgesteld te tweeslachtig is; dat men daar zou moeten komen tot het besluit er een neutrale landschapsschool op te richten, dan wel een school, die speciaal door de Zending in het leven geroepen wordt. Na enige discussie over dit punt belooft ZWEG, dat te Djalolo geen landschapsschool zal worden opgericht eer gebleken is dat de Zending van hare zijde daar geen school zal oprichten. Ten verzoek der Conferentie bereidt de Hr. Riem deze belofte uit als van toepassing zijnde op alle afdelingen van Halmahera, waar sprake zou kunnen zijn van oprichten van scholen vanwege de Zending onder de Mohammedaanse bevolking.

Waar in punt IX van het schrijven der Conferentie aan ZHEGestr. wordt kennis gegeven, dat over zaken het Bestuur of Halmahera betreffende, niet aan de Regering of aan het Hoofdbestuur der Zend.Ver. zal worden geschreven door ieder der zendelingen afzonderlijk, maar slechts door de Conferentie of waar die nog niet vergadert, door de voorzitter der conferentie in overleg met de betrokken zending, wordt nog opgemerkt door br. Hueting, dat, zoals hij ook reeds met de Resident heeft besproken, de zendelingen er niet voor kunnen instaan, dat niet door hun Bestuur over zaken door hen in verslagen en brieven vermeld, bij de Minister van Koloniën bezwaren werden ingebracht. De conferentie oordeelt het daarom goed, dat aan het Hoofdbestuur worde verzocht, geen zaken, voorkomende in particuliere brieven der zendelingen, ter kennis te brengen van de Minister, tenzij de conferentie een speciaal verzoek daartoe bij het Bestuur indient.

De Hr. Riem verzoekt, dat dagelijkse bezwaren, te verhelpen zijn door verbeterd bestuurtoezicht, correctie van Hoofden e.d. door ieder der zendelingen direct aan ZEG zullen worden gerapporteerd; en dat alleen over zaken, betreffende algemene belangen van samenwerking tussen Bestuur en Zending de Conferentie of de Voorzitter van de Conferentie in overleg met de betrokken zending, zich tot de Resident zal richten.

De punten uit genoemde brief van de Conferentie aan Zijn Hoogedelgestreng zijn hiermede afgehandeld.

De vergadering wordt voortgezet, terwijl de volgende onderwerpen alsnog ter tafel komen: a) Door de voorzitter zijn enige opmerkingen gemaakt in betrekking tot de modellen voor het houden van registers van echtscheidingen en van huwelijken onder de Inlandse Chr. In de laatste kolom van het eerstgenoemde register staat "Handtekeningen van de partijen en van hem, die de echtscheiding uitspreekt." De Hr. Riem deelt aan de Conferentie mede, dat het bezwaar daartegen door ZWEG's tussenkomst bij de Resident ingebracht door de Resident was verholpen door te bepalen, dat genoemd hoofd zou vervallen en daarvoor in de plaats zou komen: Datum en Nummer van het vonnis van de Hakim-Raad. In de kolom "datum der echtscheiding" betekent daar: "datum" de dag waarop de echtscheiding wordt ingeschreven.

In de derde kolom van het model voor inschrijving der Huwelijken onder 11, christenen, wordt alleen vermeld: "Namen, leeftijd en beroep der jonggehuiden" volgens mededeling

van de Heer Riem, heeft de Resident nu, dewijl de aanduiding der betrokken personen inderdaad niet duidelijk genoeg is: "Namen, leeftijd, beroep en woonplaats van de jonggehuwden en namen van de ouders der jonggehuwden", terwijl er ook aan de modellen nog een kolom wordt toegevoegd met het hoofd: "Datum van het voltrekken van het huwelijk".

b) Br. Maan merkt op, dat in de regeling van het huwelijk en de echtscheiding onder de inl. chr. op Halmahera niet is opgenomen de bepaling der som, die in de districten Boeli en Weda voor de bruidschat is vastgesteld.

De Hr. Riem adviseert, dat de Conferentie -gehoord de betrokken Hoofden in die districten - alsnog in de adatregeling brenge de door die hoofden bepaalde som van de bruidschat voor genoemde districten: dat van deze invoeging kennis gegeven worde aan de Hr. Riem, opdat ZWEG de Resident verzoeke, bij besluit deze wijziging in de door ZHEG gegeven regeling nog te willen inbrengen.

c) Door de conferentie wordt geklaagd, dat de inl.chr. in hun ressorten -zowel inheemse als de van buiten de residentie tijdelijk daarin vertoevende slecht voldoen aan hunne verplichtingen tot het aangeven van geboorten en sterfgevallen. Gevraagd wordt of hierop een boete gesteld kan worden.

Met het oog op een goede regeling van de bevolkingsstatistiek wil de Hr. Riem gaarne medewerken tot verbetering van dat euvel. ZWEG stelt als Algemene Bestuursregel voor om in aanmerking genomen de afstand, waarop de betrokken personen vaak van de zending verwijderd zijn, te bepalen dat hun daarvoor een termijn van een maand zal worden vergund. Om deze aangelegenheid verder te regelen, zal ZWEG hierover met de plaatselijke bestuursambtenaren en hoofden inlichten en voorts over dit punt met het Hoofd van Gewestelijk bestuur in correspondentie treden.

d) Ten slotte zegt de Hr. Riem gaarne te willen medewerken om het geregeld schoolbezoek in de verschillende afdelingen te bevorderen.

Door de Voorzitter van de conferentie wordt de Hr. Riem hartelijk dank gezegd voor zijn tegenwoordigheid in het midden van harer vergadering en voor de vele, zeer gewaardeerde inlichtingen aan de conferentie gegeven, alsmede voor de verschillende toezeggingen van steun aan de arbeid van de Zending.

Hierna wordt de zitting opgeheven

In de vergadering van 11 november werden de notulen de secr. voorgelezen en door de vergadering gearresteerd. Aldus opgemaakt en vastgesteld in de vergadering van 11 november 1909 te Tobelo.

Het Moderamen van de Conferentie van zendingen

Voorzitter M. J. van Baarda

Secretaris J. Fortgens